

Milyen „Tóratudósok” voltak Celofchád lányai?

„Tanították [Bölcsseink]: Celofchád lányai **bölcssek** voltak, **magyarázók** voltak, **jámborok** voltak.” (Bává Bátrá 119b)

Bölcsseink számos dicséretre méltó tulajdonságot olvasnak ki Celofchád lányainak kéréséből, akik azzal fordultak Mózeshez, hogy adjon nekik is részt Izrael földjéből:

„Miért vesszen el atyánk neve családjából, amiért nincsen fia? Adjál nekünk osztályrészt atyánk testvérei között.” (Mózes 4., 27:4)

A tórai szöveg egyszerű olvasatából első pillantásra csak annyi derül ki, hogy a saját örökségükért álltak ki.

De honnan tudhatjuk azt, hogy bölcssek és „magyarázók” [dársániot] is voltak? Egyáltalán, mi az a „magyarázók”?

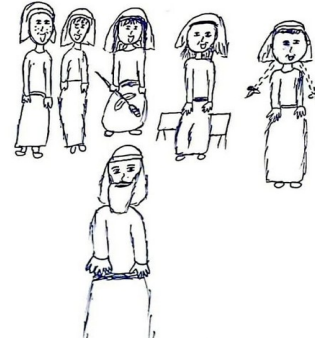
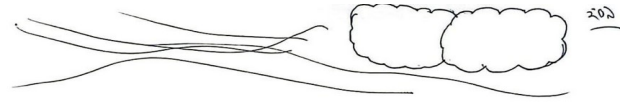
*Neciv*¹ szerint azt nevezhetjük „magyarázó”-nak, aki más számára is tanulmányozza a törvényt.

A lányok érveléséből ugyanis kiolvasható egy olyan eset, ami rájuk éppen nem érvényes, de mások később még jó hasznát vehetik.

Fontos tanulság ez: a Tóra tanulása önmagában is nagy micva. Azonban mindezt újabb szintre emelhetjük azáltal, hogy nemcsak a saját esetünkre érvényes törvényeket igyekszünk a Tórából kiolvasni, hanem a nézőpontunkat kiszélesítve újabb, hasonló eseteket is megfontolni, előrelátással gondolva ezáltal azokra, akik később kerülnek a mi helyzetünkbe.

Miben állt pontosan Celofchád lányainak bölcsessége?

Mindenekelőtt: kérésük megfogalmazott célja nem a saját vagyonosodásuk volt. Nem azzal érveltek, hogy nekik ez jár, vagy megérdemlik, hanem azzal, hogy „*ne vesszen el atyánk neve*”.

Farnadi-Jerusalími Temima rajza. Köszönjük!!

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Az orti.hu célja a hagyományos zsidó értékek, autentikus tórai tanítások megjelenítése közérthető, modern formában. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Írta és szerkesztette: Szántó-Várnagy Binjamin, a Bét Jehuda közösség rabbija (Budapest, 1084 Scheiber Sándor utca 2.).

Megjelenik 150 példányban.

¹ Naftali Cvi Jehuda Berlin (1816-1893), a *Háemek Dávár* című Tóramagyarázat szerzője, a volozsini jesiva egyik vezetője [*ros jesiva*].

Bölcseink rámutatnak, hogy ez a fajta érvelés nem a lányok saját, ötletszerű kreativitásának eredménye, hanem stabil tórai alapon – a sógorházasság [*jibum*] törvényén nyugszik:

„Ha testvérek laknak együtt, és meghal egyikük, és nincsen fia, [...] sógora jöjjön hozzá, és vegye magának feleségül. És lesz, hogy az elsőszülött, akit szül, viselje elhunyt testvére nevét, és **ne törölődjen ki a neve Izraelből.**” (Mózes 5., 25:5-6)

Mind a szóhasználat, mind a gondolkodásmód kísértetiesen emlékeztet Celofchád lányainak érvelésére. Ez alapján tanították Bölcseink, hogy Celofchád lányai pontosan azután keresték meg Mózeszt a kérésükkel, miután a fenti tórai részt tanította².

Érvelésük így szólt: vajon a sógorházasság érvényes anyánk esetében? Ez ugyanis megoldaná azt a problémát, hogy elhunyt apjuknak a neve megmaradjon.

A fenti feltételek között azt olvassuk, hogy ez akkor lehetséges, ha az elhunytak „*nincsen fia*”. És valóban, Celofchádnak csak lányai voltak. Akkor mégis miért nem lehetett sógorházasság által megőrizni apjuk emlékét?

Elképzeltető, hogy a Tóra nyelvén a „*nincsen fia*” feltétel esetleg a lányokra is vonat-

kozik³, és emiatt anyjuk nem mehet férjhez a sógorhoz, és nem szülhet fiút, aki az elhunyt helyébe lép.

„Ha mi fiúnak számítunk [a név megörökítése szempontjából], adj nekünk örökséget, mint fiúknak. Ha nem, akkor házasodhasson anyánk a sógorával. Erre Mózes azonnal – elvitte a törvényüket az Örökkévaló elé” (Bává Bátrá 119b, Mózes 4., 27:5 alapján)

A döntést végül ismerjük – Celofchád lányai kaphatnak örökséget. Számomra meglepő volt, hogy mind a mai napig ezt a törvényt követjük: ha csak lánya van az elhunytak, és nincs fia, akkor sem léphet sógorházasságra az elhunyt testvérel (*ld. Sulchán Áru ch EE 156:2*).

Mindez annak ellenére, hogy a fenti tórai szöveg látszólag csak fiúról szól – Celofchád lányainak a történetéből azonban ennek az ellenkezőjét olvashatjuk ki⁴.

Mindebből kiderül a lányok bölcsessége, törvényelemzési képessége. Azonban továbbra is kérdés, hogy milyen más esetet kérdeztek Mózesztől, ami rájuk nem volt érvényes?

Neciv megfigyeli, hogy az egyik mondatban azt említik, hogy apjuknak „*nem volt fia*” (27:3), míg a másikban azt, hogy „*[most] nincsen fia*” (27:4). Mi következik ebből?

2 Bává Bátrá 119b. A magyarázat külön érdekessége, hogy miközben maga a Tóra ezt a sógorházasságról [*jibum*] szóló részt csak jóval később írja, addig Celofchád lányainak kérését nem sokkal előzi meg egy látszólag viszont igenis kapcsolódó téma: „Ezeknek kerüljön a Föld kiosztásra, örökségbe, a nevek száma szerint [...]” (Mózes 4., 26:53)

3 A Tóra nyelvén ugyanis – a magyarral ellentétben – nem létezik olyan szó, hogy „gyermeke”. Azt ugyan írhatta volna a Tóra, hogy „*nincsen fia vagy lánya*”. Bölcseink magyarázata szerint azonban a lány belefoglaltatik abba, hogy „*ne törölődjen ki a neve Izraelből*”. Akinek ugyanis lánya van, annak a neve már nem fog kitörölődni (*ld. Toszfo t DH „ben”, Jevámo t 22b*).

Ez ugyan némileg ellentmond a mi modern érzékelésünknek, mert mi abban gondolkodunk, hogy a név csak fiú leszármazott által maradhat meg, hiszen a családnevet csak ő viszi tovább. Ez azonban tévedés, hiszen a családnevek általános elterjedettsége viszonylag újkeletű jelenség, mely a 17. századig nem volt jellemző.

4 Innen egyébként egy új lehetséges forrása adódik ennek a törvénynek, melyet meglepő módon sem a Misnában, sem a Talmudban nem találunk meg. A Talmud korai magyarázói (*pl. Toszfo t DH „ben”, Jevámo t 22b*) idézik a Midrás nevében, ahol majdnem szó szerint megtalálható (*Szifri, Ki técé 288*). Azt is fontos megjegyezni, hogy a leánygyermek nemcsak a *jibum*, hanem az azt helyettesíteni tudó *chálícá* / „cipőlevételi” szertartás alól is mentesít.

Neciv magyarázata szerint az, hogy a múltban volt-e fia vagy sem, az határozza meg a *jibum* fentebb említett kérdését⁵. Innen jöttek rá a talmudi Bölcsék is arra, hogy Mózes éppen ezt a részt tanította, ami Celofchád lányaiban a kérdést felvetette.

Azáltal, hogy azt is megkérdezték, hogy a mostani állapot számít-e, egy új forgatókönyvet vetettek fel, ami az ő esetükben irreleváns: mi lett volna, ha lett volna egy fiútestvér, aki azonban időközben sajnos szintén elhunyt? Vajon ebben az esetben is lehetséges lenne az ő földjét örökölnie a lányoknak mint testvéreknek?

Ez volt az a kérdés, amivel a lányok újabb kvalitásukról adtak tanúbizonyságot: nemcsak bölcsen hallgatták és értelmezték a Mózesztől tanult törvényt, hanem még arra is

gondoltak, hogy mások hogyan alkalmazhatnák azt.

Egy további érdekesség, hogy maga a lányok érvelése, akármilyen meggyőző is első látásra, egy rejtett dilemmát hordoz magában. Hiszen azt mondják, hogy ha ők lányként képesek arra, hogy örökséget állítsanak apjuk nevének, akkor logikus, hogy földet is kapjanak.

De miért? Ugyanezzel az erővel pontosan az ellenkezőjét is mondhatnánk: mivel a lányok már a pusztá létezésükkel is megörökítik elhunyt atyjuk nevét, ezért a földre semmi szükségük sincsen!

Emiatt a kérdés miatt szükséges úgy értenünk, hogy a lányok azáltal, hogy ők válnak atyjuk nevének megörökítőivé, a fiú helyébe lépnek örökség ügyében is (*Rásbá*⁶).

GYÁSZIDŐSZAK

A három gyászos hét és az elmélyülés ereje

A zsidó hagyomány szerint minden hónap megfeleltethető egy-egy emberi képességnek. A mostani Támuz hónap a látás hónapja.

Most kedden kezdődött meg a 3 gyászos hét, amikortól kezdve nem borotválkozunk, nem hallgatunk hangszeres zenét, és nem vásárolunk új, örömteli tárgyat vagy ruhát (amire *sehechejánu* áldást kellene mondanunk).

De vajon mi az összefüggés a gyászos időszak és a látás ereje között?

Bölcséink így tanították:

„Mindenki, aki gyászol Jeruzsálem miatt, kiérdemli, hogy **láthassa** az örömét. És mindenki, aki nem gyászol miatta – nem fogja **látni** az örömét sem.” (*Táánit 30b, Jesájá 66:10 alapján*)

A szkeptikusok persze erre mondhatnák azt, hogy már évszázadok óta zsidók százezrei gyászolják Jeruzsálemet ezekben a hetekben. Sokan közülük mégis úgy mentek el erről a világról, hogy nem látták Jeruzsálem örömét!

Erre a legegyszerűbb válasz az, hogy mi hiszünk a halottak feltámadásában. Így hiába

5 Hiszen jogilag az apa halálának a pillanatában dől el az, hogy a feleségének kell-e sógorházasságot kötnie vagy sem – függetlenül attól, hogy az a fiúgyermek milyen hosszan él tovább vagy rendelkezik-e további utódokkal.

6 *Rabbi Slomó ben Áderet* (1235-1310, Barcelona), a Talmud egyik legnevesebb kora középkori [*risonim*] magyarázója. Természetesen ez a magyarázat még nem tekinthető a megértés végének, hanem inkább egy újabb kezdetnek, hiszen meg kell gondolni azt, hogy mit ért a Tóra pontosan azalatt, hogy a „név megörökítése”, mi a logikája, és miért pontosan úgy működik, ahogy (miért nem éppen ellenkezőleg).

távoztak el erről a világról ezek a jámbor gyászolók, amikor Jeruzsálem majd újra teljes pompájában fel fog épülni, akkor ők is visszatérhetnek erre a világra, hogy örvendezhessenek.

Létezik azonban ennél mélyebb magyarázat is. Bölcsseink ugyanis számos esetben nemcsak a fizikai, hanem a szellemi valóságot is leírják.

Aki itt és most, ezekben a hetekben velünk gyászol és visszaemlékezik Jeruzsálemre és a zsidó nép dicsőségére, amikor az Örökkévaló Jelenléte közöttünk lakozott, az lélekben már most láthatja, átélheti Jeruzsálem dicsőségét.

A látás fizikai ereje megfelel az elmélyülés [*hitbonenut*] lelki erejének. Jeruzsálem emléke ugyan egész évben előttünk van, de nem ugyanazzal a mélységgel, mint ebben a hangsúlyos időszakban. Ilyenkor az *elmélyülés* az, ami mintegy megeleveníti lelki szemeink előtt Jeruzsálem dicsőséges képét.

Ez vezet ahhoz a paradox szituációhoz, hogy éppen ez a gyászos időszak az, ami bizonyos értelemben a legboldogabbnak mondható.

Ilyenkor ugyanis lélekben már most ott vagyunk, és átéljük azt a fénykort, amit az Örökkévaló a próféták által megígért számunkra.

Kedves Hittestvéreink, korábbi elöljárósági tagunk, Kálmán Kálmán sírkőavatása július 26-án (most pénteken) 16:00-kor lesz az Óbudai temetőben.

„A kohanita családból származó Kálmán Kálmán vallásos zsidó ember volt, aki – lévén építésmérnök – a hivatását is a zsidóság szolgálatába állította és aktívan részt vett a magyar zsidó közösségi életben.

Korábban a Dohány Utcai Zsinagóga Alapítvány és a Dohány utcai Zsinagóga Körzet elnökeként dolgozott, az utóbbi időben pedig az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetemen (OR-ZSE) működő Bét Jehuda közösség elöljárósági tagja volt. Az ő nevéhez fűződik a Dohány utcai zsinagóga felújításának kivitelezése, s mint a végeredményt láthatjuk: ezt a munkáját is a rá jellemző alaposággal végezte, akárcsak később az OR-ZSE konyhájának terveit.” (Forrás: mazsihisz.hu, 2022. április 13.)

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este**: 18:50 és 20:07 között.

Szombat kimenetele: 21:20.

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 9:02-ig.

A zsinagógában **péntek este** 18:00-tól tanulunk, 18:30-tól imádkozunk.

Hétfőn és csütörtökön reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.

Szombat reggeli ima a Bét Jehuda zsinagógában legközelebb:

Augusztus 17-én, szombat reggel 9:00-kor, Váetchánán szombatján.

Sábát sálom! Gut sábesz!